

8. Miroschnychenko, O. V. Zhanr vokalizu v istorychniy retrospektyvi [A genre of vocalise is in a historical retrospective view] : diplom. robota. Lviv, 2016. 51 s. [in Ukrainian].
9. Nazaykinskiy, E. Logika muzikalnogo myshleniya [Logic of the musical thinking]. M. : Muzyka. 1982. 319 s. [in Russian].
10. Pavliuchenko, S. Vokalizy [Vocalises]. Kyiv : Muz. Ukraina, 1971. S. 72. [in Ukrainian].
11. Filts, B. M. Harmoniia solospivu [Harmony of solospiv]. Kyiv : Nauk. dumka, 1979. 192 s. [in Ukrainian].
12. Kholopova, V. N. Muzyka kak vid iskusstva [Music as type of art] : ucheb. posob. SPb. : Lan^o. 2000. 320 s. [in Russian].
13. Tsurkan, L. G. Virmist tradytsiiam: kafedra solnogo spivu [Loyalty of traditions: department of solospiv]// Pro Domo Mea: Narysy. do 90-richchia z dnia zasnuvannia Kharkivskogo derzhavnogo universytetu mystetstv im. I. P. Kotliarevskogo. Kharkiv, 2007. S. 56–75. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.09.2018 р.

УДК [378.147:378.22]:378.6:7(477.54-25)*06

ORCID 0000 0002 5090 7025

Андрій Тимошенко

*Харківський національний університет мистецтв
імені І. П. Котляревського*

ВТІЛЕННЯ АРХЕТИПУ МАТЕРІ В ПІСЕННОМУ ЖАНРІ (НА ПРИКЛАДІ РЕПЕРТУАРУ СТУДЕНТІВ- МАГІСТРІВ КАФЕДРИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЕСТРАДИ ТА ДЖАЗУ)

Тимошенко А. В. Втілення архетипу матері в пісенному жанрі (на прикладі репертуару студентів-магістрів кафедри музичного мистецтва естради та джазу). В статті розглядаються пісні, присвячені образу матері, що можуть бути використані як матеріал для вивчення студентами кафедри музичного мистецтва естради та джазу. Виявляються причини надзвичайно широкого розповсюдження, що його отримала в музичному мистецтві фігура матері, аналізуються обрані зразки пісень, центральним образом яких є мати, розкрито особливості співвідношен-

ня їх музичної та вербальної складових, надано оцінку складності та методичні рекомендації до їх вивчення та включення до програми студентів. Визначено спільні риси пісень даної тематики, а також складові художнього твору, що не регламентовані тематикою цих пісень.

Ключові слова: образ матері, архетип, естрадна пісня, вічна тема, тип інтонування, ліризм.

Тимошенко А. В. Воплощение архетипа матери в песенном жанре (на примере репертуара студентов-магистров кафедры музыкального искусства эстрады и джаза). В статье рассматриваются песни, посвящённые образу матери, которые могут быть использованы как материал для изучения студентами кафедры музыкального искусства эстрады и джаза. Определяются причины исключительно широкого распространения фигуры матери в музыкальном искусстве, анализируются избранные образцы песен, центральным образом которых является мать, раскрыты особенности соотношения их музыкальной и вербальной составляющих, предоставлена оценка сложности и методические рекомендации по их включению в программы студентов. Обозначены общие черты песен данной тематики, а также составляющие художественного произведения, не регламентированные тематикой этих песен.

Ключевые слова: образ матери, архетип, эстрадная песня, вечная тема, тип интонирования, лиризм.

Tymoshenko A. V. The embodiment of mater's archetype in song genre (on repertoire material by master students of Popular Music and Jazz Department).

Background. The Mother has always been one of the most popular images in art. A woman giving birth to another human being and caring for it has always been in a focus of attention of artists and philosophers. From this standpoint, the mother is defined as an "eternal theme" [3], on the one hand, and as archetype on another one [1; 2]. That allows methodists of primary education to create lessons, devoted to the figure of the mother in different arts [7], thus explaining unknown (peculiar features of every art) through well-known (attitude towards mother). In the music, including popular music, the image of The Mother can be found extremely often, as the list of performers whose heritage includes at least one song about his mother, seems to be infinite; moreover, it consists of the artists representing different national traditions and styles. But the usage of the works of pronounced theme at the highest level of musical education has received neither methodical nor scientific development, regardless of including these songs into the repertoire of the students' programmes.

The realm of the music can serve as an undeniable evidence that the music is full of images of maternity: both in religious works ("Ave, Maria" by Schubert and Bach-Gounod), "Vergin tutto amor" by Durante, "Bogoroditze devo raduysa" by Rachmaninov, Yanchenko and others) and in secular (the roles of Santuzza in "Cavalleria Rusticana" by Mascagni, Cio-Cio-san in "Madama Butterfly" by Puccini, Russian romances

by Gurilyov (“Matushka-golubushka”), Varlamov (“Krasnyi Sarafan”). This list could be continued.

The accessibility of the image of the mother to every child, its open emotionality make it extremely suitable material for learning the basic principles of art by the children. But at the highest level of education, such usage of achievements of culturological and psychological science can scarcely be seen. Although the lack of methodical and theoretical cognizance of given problem does not exclude the usage of songs that feature the theme of maternity, in one way or another, or the attitude towards the parents, in the educational process.

Although the main part of the repertoire performed by students of the Popular Music and Jazz department is oriented at the Western-European and American music, the traditions of education don't allow to exclude the Ukrainian music from the programme. As the experience shows, it is easier to work on this material – for three main reasons. The first one is the accessibility of the Ukrainian language (both for memorizing and for pronunciation), the second one lays in the fact that Ukrainian songs seem to be perceived more emotionally (that is a prerequisite of a successful work on a composition), and the third one is that the students are often familiar with the Ukrainian songs (both with the melody and the lyrics) even before they start working on them, because they widely distributed in the popular culture.

The image of The Mother is among the most often used in the Ukrainian songs. It is featured in the folk songs as well as in academic and popular music, connected with the principles of Ukrainian song intonational features. The one of the most popular song from the latter group is “Pisnya pro Rushnyk” (music by Platon Mayboroda, lyrics by Andriy Malyshko). When it was written in 1958, its popularity skyrocketed (it was even broadcasted by the Voice of America [6]), and it is still widely known. This makes stated song a suitable repertoire for learning the traditions of popular vocal craftsmanship. The lyrics feature some stable motives causing the dominance of the lyric expression. These motives are the retrospection (as all the events of the song are placed in the Past), separation with the mother, and her everlasting love. All the things stated above and slow, somewhat solemn but enlightened melody makes it perfectly clear what emotional state is needed for this song – because the archetype character of the image of The Mother makes it easily perceptible by almost everyone.

The objective of this research lays in the revealing of the significant role played by the image of mother in the repertoire of students of the Popular Music and Jazz department and in generalization of typological features of these songs.

Methods. In order to reach those objectives, several methods have been used: genre and style analysis, analysis of lyrics and music and their relevance, compositional analysis.

Results. The image of The Mother, that is an archetype by itself, has been receiving its incarnation throughout all known history of humanity, thus acquiring a features of “eternal theme”. The figure of the mother (both in the religious and secular meaning) has been portrayed in academic music, in popular one and in the folklore. Generalizing the results of observances, we can conclude, that the songs featuring the image of the mother are characterized by the dominance of the lyrical mode of expression and sincere

emotionality. They often have a retrospective view, naturally caused by belonging of the mother to the older generation than her children. As a repertoire of students of the Popular Music and Jazz department the songs about the mother can serve as a material suitable, on the one side, for developing technical and performer skills; and on the another – its content is mostly accessible for open emotional reception, that makes it much easier to work at. Typological features of “the songs about the mother” that have been revealed in this research, do not become cliché as they are different in the language, in the character, and in the nuances of content.

Practical significance. The results of this research can be used as methodical recommendations on the choice of the repertoire of the students and the work on it. Various advices have been given both on musical and verbal aspects of analyzed songs.

Key words: image of Mother, archetype, popular song, eternal theme, type of intonation, lyricism.

Постановка проблеми. Одним з найпопулярніших в мистецтві є образ матері. Жінка, що дає життя новій людині, піклується про неї та страждає за неї, привертала увагу митців і мислителів у всі часи. На цій підставі образ матері трактується, з одного боку, як «вічний образ» [3], а з іншого, враховуючи виключну роль матері для формування людської свідомості, – як архетип [1: 2].

У дослідженні цієї теми, причому не тільки в музиці, а й у суміжних мистецтвах пріоритет тримають педагоги-методисти початкової ланки освіти [див., наприклад, 7]. Вокальні педагоги-методисти музичних вишів поки не проявляють інтерес до розгляду творів цього тематичного кола, який, в той же час, на практиці широко представлений в репертуарі студентів-вокалістів у тому числі й естрадно-джазової кафедри.

Список виконавців, в доробку яких є пісні про матір, видається нескінченним, і до того ж, складається з представників різних національних традицій та стилів. В усуненні «розриву» між реальним перебігом навчального процесу та його методико-теоретичним осмисленням і полягає **актуальність** обраної дослідницької теми.

Аналіз останніх публікацій за темою. Ключові поняття, на які спирається дослідження, давно отримали певне наукове визначення: архетип [2], архетип матері [1] та вічна тема [3]. Разом з тим, їх не було застосовано щодо обґрунтування специфіки навчання студентів кафедри музичного мистецтва естради та джазу у відповідних наукових дискурсах.

Мета дослідження – виявити особливості втілення образу матері в піснях, що включаються до репертуару студентів кафедри музично-

го мистецтва естради та джазу, та узагальнити типологічні особливості таких творів.

Методи дослідження. В статті застосовано методи жанрового та стилістичного аналізу, аналізу вербального та музичного тексту та їх співвідношення, композиційний метод.

Виклад основного матеріалу. Однією з рис художньої творчості як такої є те, що вона певною мірою відбиває засади світосприйняття суб'єкта креативної діяльності. Давно відоме поняття «архетип», розроблене видатним психологом К. Г. Юнгом, що розумів під ним «первинні, вроджені психічні структури, приховані в колективному несвідомому, єдиному для всього людства» [2]. З іншого боку, саме існування так званих «вічних образів» (або «вічних тем») в усіх видах мистецтва: живопису, музиці та літературі вже давно усвідомлено – в цій групі виділяють онтологічні теми та антропологічні, і до останніх відносять, поміж інших, теми мужності та жіночності [3]. Тому можна вважати, що існування сталих тем в мистецтві висвітлюється щонайменше з двох боків: культурологічного та психологічного. Оскільки наукове мислення тяжіє до синтезування наявної інформації, цілком природньо, що з'явилися дослідницькі роботи, що синтезують зазначені вище підходи. До таких належить стаття П. Андреевої «Архетип матері, як визначаюча сутність жіночої ментальності» [1]. Спираючись на судження К. Юнга та В. Раміх, автор доходить висновку: «Саме архетип матері, прообраз якої є найдавнішим в усіх культурах світу, втілює в собі “ідеальні” характеристики ментальності “жіночого світу”» [1]. Цитована стаття дає підстави стверджувати, що в науковому обігу факт архетипічності, усталеності образів жінки-матері вже давно знайшов своє пояснення. До того ж, реалії музичного мистецтва доводять, що музика буквально пронизана образами материнства та жіночності: як в творах духовного змісту («*Ave, Maria*» Ф. Шуберта, Й. С. Баха-III. Гуно, «*Vergin tutto amor*» Ф. Дуранте, «Богородице Дево, Радуйся» С. Рахманінова, О. Янченка та ін.); так і в світських творах (оперні образи Сантуцци з «Сільської честі» П. Масканьї, Чіо-Чіо-Сан з «Мадам Батерфляй» Дж. Пуччіні; російські побутові романси О. Гурільова («Матушка-голубушка») та О. Варламова («Красный сарафан»)). Перелік творів цієї тематики можна було б продовжити і далі.

Близькість образу матері до кожної дитини, відкрита та безпосередня емоційність роблять його вдалим матеріалом для засвоєння ді-

тьми шкільного віку фундаментальних принципів художнього мистецтва¹. Інакше кажучи, архетипічні риси образу Матері вже знайшли своє використання в галузі початкової дитячої освіти. Але на рівні вищої освіти такого засвоєння культурологічних та психологічних досягнень наукової думки не споглядається, що є певним парадоксом: адже виходить, що така «доросла» тема краще пристосована до розуміння дітей, аніж студентів – деякі з котрих або вже є батьками, або стануть ними в недалекому майбутньому. Проте відсутність методико-теоретичного осмислення даної проблематики жодним чином не виключає застосування пісень, що так чи інакше торкаються тем материнства або ставлення до батьків, в учбовому процесі. Тим більше, що образи жіночності знайшли своє відбиття не лише в класичній музиці, а й в естрадній.

Хоча переважна більшість репертуару, виконуваного студентами кафедри музичного мистецтва естради та джазу, зорієнтована на західноєвропейську та американську музику, традиції викладання співу не дозволяють знехтувати національним матеріалом в учбовому процесі. Збереження національної культурної ідентичності не суперечить засвоєнню досягнень та досвіду світової естрадної музики, тому студенти кафедри досить часто виконують українські пісні. Як показує досвід, робота над таким матеріалом відбувається легше з трьох головних причин. Перша полягає в доступності мови (як для запам'ятовування, так і з фонетичної точки зору); друга – в тому, що українські пісні, як правило, легше знаходять безпосередній емоційний відгук у виконавців, що є запорукою успішної роботи над твором; а третя – в тому, що власне пісні (як мелодія, так і вербальний текст) досить часто виявляються знайомими студентам ще до початку роботи в класі спеціальності – бо вони є широко розповсюдженими в масовій культурі.

В українській пісенності образ матері є чи не одним з найпопулярніших – до того ж, як в народних піснях («Пусти мене, мамо», «Дума про матір та трьох синів»), так і в авторських, що, однак, нерозривно пов'язані з народною інтонаційністю («Росте черешня в мами на городі» – М. Луків, А. Горчинський²; «Чорнобривці» – М. Сингаїв

¹ Дивіться, наприклад, розробку уроку для 3 класу на тему «Образ Матері в поезії, музиці, живопису» [7].

² Тут і далі автори пісень вказані в такому порядку: композитор, автор слів.

ський, В. Верменич; «Мамина коса» («Ой, чого та калина віти похилила») – І. Чернецький, В. Хорт, «Два кольори» – Д. Білаш, О. Павличко та інші). Однією з найпопулярніших пісень другої з зазначених груп є «Пісня про рушник» (музика Платона Майбороди, слова Андрія Малишка). Написана в 1958 році, вона з блискавичною швидкістю здобула світову популярність (її навіть передавала станція «Голос Америки» [6]), яку зберігає і досі. Все це робить дану пісню виключно вдалим репертуарним твором для навчання естрадному співу. У вербальному тексті можливо відокремити кілька усталених сюжетних мотивів, що зумовлюють ліричну домінанту твору. До таких належать: ретроспективність (події розгортаються в минулому часі), розлука («*І в дорогу далеко ти мене на зорі проводжала*»), невмируще кохання матері («*І твоя незрадлива материнська, ласкава усмішка*»). Разом з повільною, дещо сумною, але просвітленою мелодією це робить виключно ясным емоційний стан, що потрібен для виконання пісні – бо архетипічність образу матері зумовлює його доступність для емоційного сприйняття майже кожною людиною. Разом з тим, цей твір не слід розглядати як надто легкий для репертуару студентів ВНЗ, свої складнощі (як змістовно-емоційні, так і власне музичні) виявляються в ньому вже у процесі роботи. До першої групи належить задача виявити зміну емоційного стану ліричного героя (можливо, злитого на час виконання з «я» студента) протягом пісні з огляду на відмінності сюжетних ситуацій між куплетами – трансформацію від спогаду про дитинство і розлуку з матір'ю до маніфестації вірності материнського кохання.

Специфічні музичні складнощі уособлює будова вокальної мелодії – з довгими, протягненими фразами широкого діапазону та стрибками. Наприклад, на словах «*І водила мене*» (другий рядок першого куплету) мелодична лінія швидко піднімається вгору, на дециму (до того ж, мелодична вершина береться стрибком на сексту). І хоча це сприяє емоційній виразності фрази, така побудова вокальної партії зумовлює певну складність виконання – адже незважаючи на охоплення широкого діапазону, що може припасти на різні регістри виконавця, звучання має неодмінно залишатися «рівним», інакше відчуття цілісності виявиться втраченим. Звісно ж, це вимагає від виконавця вільного володіння технікою змішування регістрів, що в свою чергу є ознакою досягнення високого рівня вокальної майстерності. З огляду на це, розглянуту пісню доречно рекомендувати включати до репертуару як сту-

дентів молодших курсів (для засвоєння основ вокального мистецтва), так і магістрам (для демонстрації вільного та професійного володіння голосовим апаратом).

Одним з найновіших музичних творів, центральною фігурою якого стає образ матері, є пісня з репертуару Анастасії Приходько «Мамо» (К. Меладзе, Д. Гольде). Ця композиція здобула значну популярність після того, як її виконавиця посіла одинадцяте місце на Міжнародному пісенному конкурсі «Євробачення» в 2009 році в Москві (Анастасія Приходько була учасницею з боку Росії). Особливості її вербального тексту, звукорядної структури, відносна спрощеність ритму та мелодичної будови а також застосована виконавицею манера інтонування вказують на орієнтованість цього твору на народну пісенність. Незвичною рисою цієї пісні є двомовність – у варіанті, який було виконано на конкурсі «Євробачення», обидва куплети і другий приспів виконуються російською мовою, а перший приспів – українською. З огляду на вербальну складову, пісня набуває характеру сповіді, адресованої матері, що є сюжетним засобом, набувшим широкого розповсюдження ще в народній, а згодом – і в естрадній творчості. Згадаємо хоча б такі зразки, як «Ой, казала мені мама» та «Росте черешня в мамі на городі». Однак в пісні «Мамо» образ матері набуває нового значення – всезнаючої передвісниці. Рядки «*Мамо, а ти ж мені казала, як не ждай / Мамо, а я ж тоді не знала, де ж та біда*» акцентують те, що мати не тільки народжує дитину та піклується про неї, а ще і застерігає від помилок – тобто, виступає свого роду ангелом-охоронцем, здатним порадою відвести біду. Цікавим композиційним ходом в побудові вербального тексту видається те, що в жодному з куплетів (на відміну від приспівів) фігура матері не згадується – їх слова по-різному розкривають ставлення героїні до ситуації (перший куплет є оповіддю про минулі події, другий – усвідомленням страждань та розпачу, що спіткає в майбутньому). Така «змістова модуляція» куплетів призводить до зміни характеру приспівів: за другим разом він виконується зі значно більшим відчаєм, саме тут настає кульмінація всього твору. Таким чином наголошується ключовий емоційний мотив пісні: нестерпний біль, спричинений ігноруванням застережень матері. Тому, незважаючи на вдавану легкість для виконання, цей твір насправді ставить перед співаком завдання вибудувати досить складну драматургічну лінію, в якій зміни зазнає ставлення і до реальності, і до образу матері. Це завдан-

ня ускладнюється тим, що в куплетах трансформація емоційного стану знаходить своє відбиття в словах, а приспівки мають майже однаковий зміст (нагадаємо, вони викладені різним мовами), тому виявити розвиток в них можна суто музичними засобами виразності – в першу чергу, тембром голосу та рівнем динаміки.

Додатковою складністю при виконанні розглянутого твору є вже згадана двомовність. З одного боку, необхідно відреагувати на зміни фонетики при переході з російської мови на українську та навпаки. Але з іншого, надмірне акцентування різниці звукоутворення двох мов може призвести до «нерівного» звучання голосу протягом розділів твору, що традиційно розглядається як вада виконання. З огляду на це, необхідно одночасно керуватися двома факторами – порадами, викладеними в роботі Т. П. Мадишевої «Співак і мова» [5], та власним слухом і уявленням про бажану манеру звуковидобування. Мелодія цієї пісні не відзначається складністю. Загальний амбітус не надто широкий і становить октаву з субквартою (такий принцип побудови звукоряду є характерним для фольклорних зразків), щоправда, імпровізаційний розділ наприкінці другого куплету залишає можливості для його розширення задля демонстрації вокальних умінь та діапазону голосу. Здебільшого поступовий рух мелодії виключає складності, пов'язані з виконанням стрибків (найширший з них – квінта). Інтонаційна складова вокальної лінії також досить проста – звукоряд обмежується звуками гармонічного мінору; інструментальний супровід виступає чіткою функційною підтримкою мелодії, в ньому ж з'являються і більш складні альтерації – наприклад, підвищений четвертий ступінь в акорді подвійної домінанти (на словах «*И на волю мою душу не пустил*»). З огляду на вищевикладене, пісню Анастасії Приходько «Мамо» доречно рекомендувати тим студентам, вокальні дані котрих дещо поступаються їх навичкам вибудовувати складну образно-емоційну лінію розвитку в межах одного твору. Одним з часто використовуваних сюжетів пісень, що стосуються матері, є доля жінки, чий син загинув на війні. Приклади тому можна знайти і в фольклорі («Ой, летіла стріла»), «Ой, на горі вогонь горить»), і в романах, наприклад, «Внимая ужасам войны» (Ц. Кюї, М. Некрасов). Новий сплеск актуальності пісень цієї тематики в Україні пов'язаний з ситуацією на Донбасі. Мистецьким відгуком на неї стало відродження популярності пісні «Мальви» (В. Івасюк, Б. Гура), вперше записаної С. Ротару в 1975 році та ви-

конаної Ані Лорак в 2014 році. Ця композиція, як і деякі розглянуті в статті, побудована як звернення до матері, в цьому випадку – від імені солдата, що загинув на війні. Сам факт того, що остання думка помираючого адресована матері, вказує на надзвичайно важливу роль образу матері, закладену в українській ментальності. В даній пісні фігура матері набуває ширшого значення – це не лише конкретна особа, це – символ щасливого мирного майбутнього, здійснитися якому завдала війна; прощання з матір'ю стає нерозривно злитим із прощанням із життям. Тому найбільш складною стороною виконання цієї пісні є емоційно-змістова. Необхідно чітко розмежувати, в яких рядках увага концентрується на ідеальному «можливному», а в яких йдеться про смерть ліричного героя і про «реальну» долю жінки, що втратила сина. Втім, хоча протиставлення цих розділів і складає основу драматургії пісні, не слід його надміру акцентувати, інакше композиція може втратити цілісність – виконавець має знайти моменти для поступового переходу від одного емоційного стану до іншого.

Сам поетичний текст певною мірою полегшує це завдання – адже в рядках, що стосуються обох «полюсів» змісту цієї пісні, згадуються мальви: і як образ мирного життя («*Заснули мальви коло хати*»), і як перша вказівка на трагічну долю ліричного героя («*З мого серця мальва проросла*»), і як зображення трагічних наслідків війни («*Багато мальв насіяла війна*»). Зазначимо, що проростання рослини з загиблого або перетворення людини на рослину є часто вживаною міфологемою (міфи про Нарциса, Гіацинта, Дафну, Кіпариса, «Тополя» Т. Г. Шевченка). Є підстави вважати, що в даній пісні є два провідних образи, окрім оповідача: матері і мальви. Їх нерозривність підкреслюється і згадками на близькій відстані, і навіть співзвучністю слів (*мати–мальви*). З іншого боку, мальвою став загиблий солдат, який, в свою чергу, є природним продовженням життя своєї матері. Таким чином вибудовується трикутник образно-сміслових співвідношень, кожна сторона якого актуалізується протягом розгортання сюжету пісні. Власне музична сторона чітко розділяється на побудови більш спокійного характеру (куплети) і сповнені драматизму та емоційного піднесення (приспиви). Мелодія в куплетах знаходиться у відносно низькому регістрі, написана у мажорі, і збагачена ладовою альтерацією (четвертий підвищений ступінь). Натомість, в приспівих теситура стає вищою, лад змінюється на мінор, і інтонаційна будова дещо спрощується – для

більш безпосереднього вираження почуттів. Досить протягнене використання верхнього регістру в приспіві цієї пісні ускладнює її виконання, вимагає вірно поставленого голосу та знань про охорону голосу, необхідну для попередження професійних захворювань.

Оскільки образ матері є архетипом, цілком природно, що він втілювався не лише в українській пісенній творчості [4]. Так, фігура матері набуває надзвичайно важливого значення в доробку Елвіса Преслі – чи не найвідомішого американського музиканта. Саме їй присвячено перший успіх співака – пісню «*That's Alright (Mama)*»¹ («Все в порядку (Мама)»), а також композицію «*That's Someone You Never Forget*» («То є хтось, кого ти ніколи не забудеш»), в якій наголошується виключна роль матері в житті кожної людини. Але найбільш безпосереднім втіленням образу матері у Елвіса Преслі є пісня «*Mama Liked The Roses*» («Мама любила троянди»), слова та музику до якої написав *J. L. Christopher*. Те, що вже в першому рядку мати згадується в минулому часі, одразу вказує на ностальгічний характер цієї пісні. Окрім того, повільний темп, переважно низхідний напрямок мелодії та мінорний лад, відтінений відхиленнями в паралельний мажор акцентують ліричний характер композиції. В ній мати постає ідеальним образом жінки, котра «*любила троянди, але більш за все піклувалася, як ми вчимося жити та чи читаємо наші молитви*». Протягом пісні посилюються на те, що мати героя вже вмерла, стають все очевиднішими – в першому куплеті вона лише згадується в минулому часі; в куплеті, що зачитується², вказується на предмети, що їй належали (Біблія із трояндою між сторінками); а наприкінці пісні з'являється згадка про могилу матері (до якої її діти приносять троянди на День Матері). Саме це і складає головне завдання при виконанні цієї пісні – створити її інтерпретацію з урахуванням поступової акцентуації згадки про смерть матері.

Також необхідно приділити увагу співвідношенню музичної та вербальної сторін твору – наприклад, тому, що повернення до мінорного ладу після відхилення в паралельний мажор в перший раз відбувається на словах «*But Winter always came around and made the growing way too hard*» («Але приходила зима, і вирощувати [троянди] було надто важко»), а в останній – «*We bring them every Mother's Day, and put*

¹ Переклад назв та слів англійських пісень виконано автором статті.

² Чотири рядки промовляються виконавцем на тлі звучання музики.

them on her grave) («Ми приносимо їх [троянди] кожний День Матері, та покладаємо їх на її могилу»). На цих рядках для адекватного втілення змісту слід пом'якшувати тембр голосу, застосовувати меншу силу звуку (що полегшується переходом до найнижчих нот мелодії). Ці драматургічні задачі, чергування вокального та розмовного інтонування, а також необхідність досягнення бездоганної кантилени зумовлюють значну складність виконання цієї пісні, тому її доречно включати до репертуару студентів старших курсів.

Розглянуті в даній статі пісні є лише кількома прикладами з величезного масиву композицій, присвячених образу матері. Майже в кожного виконавця (незалежно від його стилю та часу, коли він творив) є твори такої тематики, і це, з одного боку, дає простір для вибору саме тієї пісні, що найкраще відповідає вподобанням та можливостям студента, а з іншого – виключна широта репертуару цих пісень потребує значних зусиль та часу на його засвоєння. До того ж, слід уникати таких пісень, як «*The End*» («Кінець») гурту «*The Doors*», поетичний текст якої сповнений жорстокості та насилля, направлених на родину, а також виявів едипового комплексу. Такого роду твори не сприяють формуванню позитивних морально-етичних якостей, і паплюжать саме поняття родинних стосунків та високого образу матері. Знайти більш припустиму заміну творам такого роду не складно, оскільки розмаїття пісень про матір дозволяє кожному підібрати найближчу собі пісню про найближчу особу.

Висновки. Образ матері є за своєю сутністю архетиповим, отримуючи своє втілення в мистецтві протягом всієї історії розвитку людства, набуваючи риси «вічної теми» мистецтва. В музиці постать матері (в релігійній та світській іпостасях) відображувалась як у фольклорній та академічній традиції, так і в сучасній естрадній практиці.

Пісні, що присвячені образу матері, характеризуються переважанням ліричного модусу висловлювання та щирою емоційністю. Часто вони мають ретроспективний характер, природно зумовлений тим, що мати належить до старшої генерації, аніж дитина. В якості репертуару для студентів кафедри музичного мистецтва естради та джазу твори про матір являють собою матеріал, на якому, з одного боку, можна вирішувати технічні та виконавські завдання, а з іншого – зміст якого здебільшого є доступним для безпосереднього емоційного сприйняття, що значно полегшує роботу студента над цими творами. Разом з тим,

типологічні риси зразків «пісні про матір» не стають свого роду кліше: вони відрізняються і мовою, і стилем, і характером, і змістовими акцентами, що уточнюють сюжетну ситуацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева П. А. Архетип матери, как определяющая сущность женской ментальности // Аналитика культурологии, 2009. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/arhetip-materi-kak-opredelyayuschaya-suschnost-zhenskoj-mentalnosti> (дата доступа: 09.05.2018).
2. Архетип // Большая психологическая энциклопедия. URL: <https://psychology.academic.ru/183/> (дата доступа: 09.05.2018).
3. Вечные темы в художественной литературе // Словарь лингвистических терминов Т. В. Жеребило. URL: https://lingvistics_dictionary.academic.ru/ (дата доступа: 08.05.2018).
4. Ефимова М. Материнская любовь в американских песнях URL: <https://www.svoboda.org/a/28542644.html> (дата доступа: 10.05.2018).
5. Мадишева Т. П. Співак і мова. Харків : ШТРИХ, 2002. 160 с.
6. «Пісню про рушник» першим передав «Голос Америки» // Gazeta.ua, 28.05.2009. URL: <https://gazeta.ua/articles/history-newspaper/pisnyu-pro-rushnik-pershim-peredav-golos-ameriki/294230> (дата доступа: 08.05.2018).
7. Ширина Г. А. Конспект урока по теме «Образ матери в поэзии, музыке, живописи». URL: <https://multiurok.ru/files/konspekt-uroka-po-tiemie-obraz-materi-v-poezii-m.html> (дата доступа: 07.05.2018).

REFERENCES

1. Andreeva P. A. Arhetip materi, kak opredeljajushhaja sushnost' zhenskoj mental'nosti (The archetype of mother as the defining essence of women mentality) // Analitika kul'turologii (Analytics of Cultorology), 2009. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/arhetip-materi-kak-opredelyayuschaya-suschnost-zhenskoj-mentalnosti> (data dostupa: 09.05.2018).
2. Arhetip (Archetype) // Bol'shaja psihologicheskaja entsiklopedija (The Big Psychological Encyclopedia). URL: <https://psychology.academic.ru/183/> (data dostupu: 09.05.2018).

3. Vechnye темы v hudozhestvennoj literature (Eternal themes in literature) // Slovar' lingvisticeskikh terminov T. V. Zhrebilo (The T. V. Zhrebilo Dictionary of Linguistic Terms). URL: https://lingvistics_dictionary.academic.ru/ (data dostupu: 08.05.2018).
4. Efimova M. Materinskaja ljubov' v amerikanskih pesnjah (The Mothers' love in American songs). URL: <https://www.svoboda.org/a/28542644.html> (data dostupa: 10.05.2018).
5. Madisheva T. P. Spivak i mova (The singer and the language). Harkiv : ShTRIИ, 2002. 160 s.
6. «Pisnju pro rushnik» pershim peredav «Golos Ameriki» (“The Song About The Towel” was firstly broadcasted by The Voice Of America) // Gazeta.ua, 28.05.2009. URL: https://gazeta.ua/articles/history-newspaper/_pisnyu-pro-rushnik-pershim-peredav-golos-ameriki/294230 (data dostupu: 08.05.2018).
7. Shirina G. A. Konspekt uroka po teme «Obraz materi v poezii, muzyke, zhivopisi» (The outline of the lesson “The image of mother in poetry, music and painting”). URL: <https://multiurok.ru/files/konspekt-uroka-po-tiemie-obraz-matieri-v-poezii-m.html> (data dostupa: 07.05.2018).

Стаття надійшла до редакції 30.08.2018 р.

УДК 784.9.071.2:[378.6:78] (477.83-25)

Людмила Кучер

*Харківський національний університет мистецтв
імені І. П. Котляревського*

ВИХОВАННЯ СПІВАКА-АКТОРА В ОПЕРНІЙ СТУДІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ КОНСЕРВАТОРІЇ ІМ. М. В. ЛИСЕНКА

Кучер Л. І. Виховання співака-актора в оперній студії Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка. У статті розглядається специфіка розвитку діяльності оперної студії Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка в процесі виховання оперного співака. Показано, що дана оперна студія є джерелом творчого зростання багатьох видатних представників національного вокаль-